

Uluslararası Öğrenen Toplum Dergisi

e-ISSN: 3023-8374

2025 | Cilt 2 | Sayı 1

Sayfa 109-134

International Society That Learn journal

e-ISSN: 3023-8374

2025 | Volume 2 | Issue 1

Page 109-134

Koruyucu Aile Hizmetinde İletişim Dinamikleri: Koruyucu Aile, Koruyucu Çocuk ve Biyolojik Aile Arasındaki Etkileşim Örüntüleri

Communication Dynamics in Foster Family Service: Interaction Patterns Between Foster Family, Foster Child and Biological Family

Cevdet UMay,

<https://orcid.org/0009-0001-6620-2962>

Konya Aile ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü, Konya, TÜRKİYE,
cevdetumay@gmail.com

Lütfi YILDIZ,

<https://orcid.org/0009-0000-5138-0419>

Konya Aile ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü, Konya, TÜRKİYE,
ltfyildiz42@gmail.com

Yükleme: 13.05.2025; Kabul: 22.05.2025; Yayınlanma: 01.06.2025

Umay, C., & Yıldız, L. (2025). Koruyucu Aile Hizmetinde İletişim Dinamikleri: Koruyucu Aile, Koruyucu Çocuk ve Biyolojik Aile Arasındaki Etkileşim Örüntüleri. *Uluslararası Öğrenen Toplum Dergisi*, 2(1), 108-134.

[CC Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Özet

Koruyucu aile modeli tüm dünyada ve ülkemizde çocuk refahı alanında uygulanan aile odaklı sosyal hizmet müdahalelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuruluş bakımına önemli bir alternatif olan bu model, çocukların sıcak bir aile ortamında yetişmesini ve toplumsal hayata bağımsız bireyler olarak katılımını amaçlar. İlgili mevzuat çerçevesinde yürütülen koruyucu aile sistemi, hizmetin doğası gereği kültürel, toplumsal ve bireysel dinamiklerle etkileşime açık bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında insan ilişkilerinin doğası, hizmet modelinin yürütülmesinde rol alan tarafların hepsinin sahip oldukları iletişim becerileri ve sergiledikleri iletişim örüntüleri, modelin çıktıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu çıktıların, hizmetin odağında yer alan çocuk ve çocuğun yararı ilkesine sağlayacağı pozitif etkiler, üzerinde durulması gereken önemli noktalardır. Koruyucu aile hizmet modelinin tüm aşamalarında, hizmetin tarafları olan koruyucu aile, koruyucu çocuk ve biyolojik aileye kazandırılacak iletişim becerileri, koruyucu ailelik sürecinin olabilecek en iyi şekilde devam etmesine ve sonlanmasına katkıda bulunacaktır. Bu çalışmanın amacı, alanda gözlemlenen iletişim anlamındaki aksaklıklara literatür ışığında çözümler bulmaya çalışmaktır. Bunun yanında süreçte aktif olarak rol alan biyolojik aile, koruyucu aile, koruyucu çocuk ve işlemleri takip eden meslek elemanının konuyla ilgili farkındalığının olması, sürecin tüm taraflar için daha sağlıklı ilerlemesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu Aile, İletişim, Koruyucu Çocuk

Abstract

The foster family model is one of the family-oriented social work interventions applied in the field of child welfare all over the world and in our country. This model, which is an important alternative to institutional care, aims for children to grow up in a warm family environment and participate in social life as independent individuals. The foster family system, which is carried out within the framework of the relevant legislation, is a model that is open to interaction with cultural, social and individual dynamics due to the nature of the service. In addition, the nature of human relations, the communication skills of all parties involved in the execution of the service model and the communication patterns they exhibit have a significant impact on the outputs of the model. The positive effects of these outputs on the child at the center of the service and the principle of child benefit are important points to be emphasized. In all stages of the foster family service model, the communication skills to be gained by the foster family, foster child and biological family, who are the parties of the service, will contribute to the continuation and termination of the foster care process in the best possible way. The aim of this study is to try to find solutions to the communication problems observed in the field in the light of the literature. In addition, the awareness of the biological family, foster family, foster child and the professional staff who follow the procedures will contribute to the healthier progress of the process for all parties.

Keywords: Foster Family, Communication, Foster Child

Öne Çıkanlar

- Koruyucu aile-çocuk iletişimi, çocuğun psikolojik dayanıklılığını doğrudan etkiler.
- Açık ve destekleyici iletişim, çocuğun benlik algısı ve aidiyet duygusunu güçlendirir.
- Sürecin üç tarafı (biyolojik aile, koruyucu aile, çocuk) tutarlı iletişimle desteklenmelidir.

Giriş

Toplumun bakış açısı, kanunlar, sosyal politikalar ve güncel düzenlemeler ışığında çocuk koruma sistemi, mağduriyet yaşayan çocukların fiziksel, sosyal, duygusal, ekonomik ve kültürel bağlamda korunması üzerine odaklanmakta; bu kapsamda ihmal ve istismara maruz kalmış çocukların iyilik ve esenliklerinin arttırılmasını hedef almaktadır (Çetin ve Demirel, 2024). Nitekim 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu incelendiğinde, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk koruma ihtiyacı olan çocuk olarak tanımlanmakta, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması hizmet bağlamında esas alınan temel ilkeler arasında ilk sırada yer almaktadır (5395 Sayılı Kanun, Md. 3 ve 4).

Konuya dair halen uygulama noktasında varlığını sürdüren bir diğer mevzuat ise 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu olup adı geçen Kanunda da mağdur çocuklara yönelik benzer ifadeler yer verildiği görülmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle korunmaya ihtiyacı olan çocuk, beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk şeklinde dile getirilmektedir (2828 Sayılı Kanun, Md. 3).

Ülkemizde kadın, engelli, yaşlı, aile ve çocuk gibi alanlara yönelik yürütülen kamusal hizmetler 03 Nisan 2011 tarihli 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile iş akışına dair teşkilat şeması ile ortaya konulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görev ve sorumluluk alanlarına dahil edilmekte, öncesindeki Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) döneminin de bir devamı niteliğinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hizmetleri arasında yer almaktadır. Öte yandan korunma ihtiyacı içerisinde yer alan çocukların korunması, güvenceye alınması, bakımlarının sağlanması, yetiştirilmesi ve rehabilitasyon süreçlerinin sağlıklı ve nitelikli bir şekilde sürdürülebilmesi adına gerek gündüzlü gerekse yatılı sosyal hizmet kuruluşlarının açılması ve işlevlerinin sürdürülmesi hususları da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adı altında belirtilen uygulamalara devam edilen mağdur çocukların, geleceğe daha sağlam bir şekilde hazırlanması ve hayata daha sağlıklı olarak tutunabilmesi adına, çocuk hizmetleri alanına verilen önemin giderek arttırıldığı görülmektedir. (Öztürk, 2018).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca, İl Müdürlüklerine bağlı Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlükleri nezdinde yürütülen iş ve işlemlerden birisi olarak Korunma İhtiyacı Olan Çocuk (KİÖÇ) Birimleri mağdur çocuklar hakkında yapılan ihbar ve şikâyetleri değerlendirmekte, bahsi geçen çocuklarla ilgili olarak kamusal hizmetlerin gerektirdiği doğrultuda sosyal, psikolojik, ekonomik ve toplumsal bağlamda görevler yerine getirmektedir. Bununla birlikte, mevzuat doğrultusunda Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda çalışmalarını sürdüren Sosyal Hizmet Merkezlerinde, öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal ekonomik desteklerle güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç birey ve ailelerin tespit edilmesini, desteklenmesini ve gerekli hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak gibi rol ve görevler de bulunmaktadır (28554 Sayılı Yönetmelik, Md. 7).

Belirtilen ihbar ve taleplere bağlı olarak alanında uzman meslek elemanları tarafından yürütülen mesleki çalışmalar neticesinde; maddi yetersizlikler yaşayan ebeveynlere ekonomik destek sağlanarak çocukların kendi biyolojik aileleri yanında ve yine kendi sosyal çevresi içerisinde kalmasına öncelik verilen Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmetinin haricinde, çocukların devlet koruması altına alınması gerekli olan durumlarda yasal sürecin de tamamlanabilmesi önem arz etmektedir (29284 Sayılı Yönetmelik, Md. 4). Bu doğrultuda korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklar için ilgili Çocuk Mahkemelerinden ya da Asliye Hukuk Mahkemelerinden koruma kararı ya da bakım tedbiri kararı alınmakta, söz konusu yargı kararlarına istinaden mağdur çocuklar yaş, cinsiyet ve mevcut durumlarına uygun olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı bir çocuk bakım kuruluşuna yerleştirilmektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine ilişkin verilen mahkeme kararını ifade etmekte; yine aynı Kanunda belirtilen acil koruma kararı ise ‘Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.’ hükmüyle açıklamaktadır (5395 Sayılı Kanun, Md. 5 ve 9).

Güncel sosyal hizmet perspektifi incelendiğinde, mağdur çocuklarla ilgili olarak haklarında görevli Çocuk Mahkemesi Hâkimliği ya da Asliye Hukuk Mahkemesi Hâkimliği tarafından bakım tedbiri kararı ya da acil koruma kararına hükmedilen mağdur çocuklara yönelik ülkemizde toplamda üç farklı kuruluş bakımı hizmeti uygulanmakta, bu hizmetler ise

Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Siteleri ve İhtisaslaşmış Çocuk Evleri Siteleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Aykul, 2019). Ayrıca, her ne kadar sosyal ve ekonomik bağlamda kuruluş bakımı hizmetleri ile çocukların mevcut destek talepleri karşılanmaya çalışsa da uzunca bir süredir uygulanmakta olan ve evlat edinme hizmeti ile birlikte, son dönemde giderek önem kazanan ve aile odaklı hizmetlerden biri olan koruyucu aile hizmet modelinin de çocukları özellikle de duygusal bağlamda oldukça motive ettiği, çocuklara aile sıcaklığı içerisinde ciddi manada faydalar sağladığı anlaşılmaktadır (Yıldız, 2024).

Devlet koruması altında bulunan çocuklara yönelik sağlanan kuruluş bakımı hizmetleri incelendiğinde çocuk evleri hizmet modelinden yararlanan çocukların, birbirinden bağımsız olarak faaliyet gösteren mülkiyeti devlete ait olan ya da kiralama usulüyle belirli bir yıl boyunca hizmete sunulan bir apartman dairesi veya müstakil evlerde hizmet alabildikleri belirtilmekte; çocuk evleri siteleri bünyesinde yer alan kuruluş bakımı modellerinde ise özellikle birden fazla çocuk evinin aynı yerleşke içerisinde konumlandığı, genellikle ayrı müstakil evlerce bir bütünlüğün oluşturulduğu hizmet modeli dile getirilmektedir (Korkmaz ve Demiryürek, 2025; 31945 Sayılı Yönetmelik, Md. 3). Öte yandan korunma ihtiyacı içerisinde yer alan çocuklarla ilgili olarak da kanunlarda belirtilen bir suçun içerisinde bulunan veya suçun mağduru konumunda yer alan çocukların aile üyeleriyle, sosyal çevresiyle ve toplumsal ilişkileriyle süregelen düzeni daha sağlıklı bir konuma ulaştırana kadar ilgili çocuğun içerisinde yer aldığı suçun mağduriyetine, suça sürüklenme nedenine, yaşı ve cinsiyeti ile varsa özel durumlarına göre ayrılan alanında uzmanlaşmış çocuk bakım kuruluşları ise ihtisaslaşmış çocuk evleri siteleri olarak karşılık bulmaktadır (Önen ve Ozan, 2019).

Mağdur çocukların yüksek yararları odağından hareketle uygulamaya konulan evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri kuruluş bakımına bir alternatif olarak gündeme gelmekte, özellikle koruyucu aile hizmet modeli ise son dönemlerde oldukça yaygınlaşan bir uygulama

süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda evlat edinme, küçüğün ana ve baba rızasını gerektiren, Aile Mahkemeleri ya da Asliye Hukuk Mahkemeleri nezdinde hüküm kurularak yargı kararına dayalı bir nüfus sistemi olarak değerlendirilmektedir (4721 Sayılı Medeni Kanun, Md. 309).

Çocukların korunma altına alınmasına gerek kalmadan biyolojik aileleri tarafından yargı kanalı üzerinden kişiler arası evlat edinme işlemleri yürütülebilmektedir. Ayrıca, devlet koruması altına alınan ve ebeveynlerinin rızası ya da rızalarının aranmaması kararları doğrultusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yürütülen kurumsal evlat edinme hizmetleri de bulunmaktadır (4721 Sayılı Medeni Kanun, Md. 309 ve 311). Diğer taraftan koruyucu aile hizmet modeli ise çocuk koruma sistemi bağlamında farklı gerekçeler doğrultusunda kısmi ya da daimi bir şekilde biyolojik ailesinden ve sosyal çevresinden yoksun kalan mağdur çocukların, işlemleri tamamlanarak sıraya alınan koruyucu aile adaylarının yanında kurumsal destek hizmetlerinin her zaman aktif olduğu bir sistem olarak değerlendirilmekte, bu hizmet modelinde de mahkemelerin denetleme, gözetleme ve periyodik olarak bilgi alma süreçlerinin devam ettiği mesleki işlemler olarak bildirilmektedir (Doğan, 2013).

Koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılarak öncelikli hale getirilmesi noktasındaki mevzuat hususları dikkate alındığında, haklarında acil korunma veya bakım tedbiri alınması zorunlu görülen çocuklar öncelikli olarak koruyucu aile yanına yerleştirilir hususuna yer verildiği görülmekte, çocukların duyguları ve sosyal çevresiyle kurdukları özel bağlar da dikkate alınarak öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur ibaresiyle çocuğun zihninde yer edinen aile ve sosyal çevre algısına ayrıca bir değer verildiği düşünülmektedir (28497 Sayılı Yönetmelik, Md.6/1 ve 8/6).

Mağdur çocukların sosyal yaşantısı içerisinde özellikle de duyguların düzenlenmesi sürecinde koruyucu aile hizmet modelinin çocukların güven duygularının gelişimlerine katkılar sağladığı, toplumsal bağlamda diğer bireylerle daha sağlıklı bir şekilde bağ kurabilmesini desteklediği bilinmekte, aynı zamana çocukları kuruluş bakımının mevcut dezavantajlarından da koruduğu dile getirilmektedir (Sağlam, 2021). Bu açıdan da kuruluş çatısı altında bakım ve gözetimleri sağlanan çocuklara nazaran daha nitelikli bir hizmet olduğu belirtilen koruyucu aile hizmet modeli ile, özellikle de yaşamın erken dönemleri içerisinde mağdur çocuklar ve koruyucu aileleri arasındaki bağlanmanın önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Nitekim çocukların, ilerleyen yaşlarında tecrübe edebilecekleri olumlu ya da olumsuz yaşam olayları karşısında verebilecekleri tepkilerin, sağlıklı bağlanma geliştirebildikleri koruyucu ailelerin de destekleriyle daha olumlu bir noktaya taşınacağı dile getirilmektedir (Evirgen Geniş ve Gözün Kahraman, 2018).

Mağdur çocuklar için en sağlıklı ortam çocukların ebeveynleri ile bir arada olduğu bağlanma sahası olarak belirtilmekte, ancak devlet koruması altına alınan çocuklar özelinde de bu aşamada aile odaklı hizmet modellerinin devreye girdiği bilinmektedir. Öte yandan sevgi dolu, olumlu pekiştireçlerin bulunduğu sıcak aile kurumu çocukların gelişimleri için ciddi önem arz etmekte, ayrıca mağdur çocukların toplumsal bağlamda sosyal ve ahlaki gelişimleri adına da sağlıklı iletişim kurabilmeyi öğrenmelerinin gerekliliği dikkat çekmektedir (Pür ve Köroğlu, 2025). Bu çerçevede çocuk ve ailesi arasındaki sağlıklı iletişimin çocuğun gelişimini olumlu yönde desteklediği vurgulanmakta, söz konusu uyumun sağlanabilmesinde, mağdur çocuğun gerek ailesiyle gerekse sosyal çevresiyle olan etkileşimlerinin şekillenmesinde, çocuk ve ailesi arasındaki iletişimin ayrı bir değeri olduğu tartışılmaz bir konu olarak değerlendirilmektedir (Özkan ve Özyürek, 2025).

Çocukların bireysel ve sosyal gelişimleri için hayati öneme sahip olan iletişim kavramı tıpkı yeme, içme, barınma gibi en temel unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmakta, hem çocukluk

döneminde hem de yetişkinlik evrelerinde çocuğun kendi benliğini ortaya koyabilmesi adına çocuk ve çevresi arasındaki iletişime oldukça değer verilmektedir (Şahin ve Aral, 2012). Çevresi içerisinde birey felsefesinden hareketle çocuğun sosyal çevresini tanıyabilmesi ve varlığını ortaya koyabilme mesajlarını verebilmesi açısından da, öncelikli olarak, içerisinde yer aldığı ailesi ile iletişimin güçlü olması gerektiği bilinmektedir.

İçerisinde şiddet barındıran iletişim yöntemleri çocuğun özgürlük algısına ket vuran, ihtiyaçlarını tespit edebilmesini engelleyen ve öz değerini azaltarak sevgi, merhamet gibi duygusal ve toplumsal unsurları çocuğun düşünce dünyasından uzaklaştıran aşamalar olarak karşılık bulmaktadır. Nitekim bu iletişim yöntemlerinde çocuklar genel bağlamda korku, suçluluk, utanma gibi duygusal travmalarla karşılaşabilmekte, yaşanan mevcut sorunların ise, çocuğun, koruyucu aile hizmet modelinden önceki yaşantısında da muhtemelen karşılaştığı güçlükler olarak değerlendirilmesi gerektiği bilinmektedir (Uyanık ve Dinçer, 2025).

Bu açıdan özerkliğin ve düşünce hürriyetinin teşvik edildiği aile yapıları içerisinde çocukların çok daha sağlıklı bir yol kat edebileceği gerçeği karşımıza çıkmakta, diğer taraftan koruyucu aile hizmet modeli kapsamında da gerek devlet koruması altına alınan mağdur çocuğun, gerek iş ve işlemleri yürüten uzman personelin gerekse başvuruda bulunarak bahse konu olan çocukların bakımlarını üstlenen koruyucu ailelerin de her yönüyle iletişim süreçlerini bilmesi ve sağlıklı bir şekilde hane içerisinde uygulaması gerektiği dile getirilmektedir (Yıldız, 2024).

İletişimin önemine dair hususlar değerlendirilmeye çalışılırken sürecin tüm sacayaklarını kapsayan bir yaklaşımın gerekliliği karşımıza çıkmakta, bu sacayaklarının yükümlülük ve sorumluluklarını bilerek hareket etmelerinin, çocuklarda gözlemlenebilir olumlu değişimler için ne kadar önemli olduğu saha çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Koordinasyon ve

işbirliği, hem koruyucu aileler, hem biyolojik aileler hem de koruma altındaki çocuklar için süreci ve sonucu daha güzel ve daha değerli hale getirmektedir. Bu çalışmada, iletişim kavramı tüm sacayakları açısından değerlendirilerek sahada karşılaşılan aksaklıklara yönelik önerilerde bulunulmaya çalışılmakta ve hizmet modelinin pozitif çıktılarının artırılması amaçlanmaktadır.

Koruyucu Aile Hizmet Modelinde İletişim Dinamiklerine Genel Bakış

Yapılan gözlemsel çalışmalar ve literatür araştırması sonucunda, iletişim konusunun koruma altına alınan çocuğun, koruyucu ailenin ve biyolojik ailenin koruyucu aile hizmet modelini anlamlandırması, süreci zihinlerinde sağlıklı bir yere konumlandırması gibi bağlamlara etkisi, sürecin tüm sacayakları için ayrı ayrı olacak şekilde değerlendirilmekte, hizmet modelinin uygulanması sürecinde karşılaşılan zorluklar ve sürece zarar verebilecek iletişim özellikleri üzerinde durularak alternatif iletişim stratejileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. İletişim ile ilişkili olduğu düşünülen kısımlar aşağıda değerlendirilerek koruyucu ailelik sürecinde iletişim, koruyucu ailenin, koruyucu çocuğun ve biyolojik ailenin süreci anlamlandırması, koruyucu ailenin sahip olması gereken iletişim stratejileri, koruyucu ailelerin temel motivasyonları ve bunların sınır koyabilme becerisine etkisi, koruyucu aile-biyolojik aile-koruyucu çocuk üçgeninde iletişim gibi temalar üzerinden açıklamalar ve çözüm önerileri ortaya konulmaktadır.

Koruyucu Aile Hizmet Modelinde İletişim Becerileri

Hayatımızda oldukça güçlü bir etkiye sahip, en karmaşık ve önemli toplumsal gruplardan biri olan aile hayatı, evrensel bir insan deneyimi olsa da her aile sistemindeki benzersiz iletişim kalıpları nedeniyle hiç kimse birbiri ile aynı deneyimi paylaşmamaktadır. Bu nedenle kendimizi daha iyi anlayabilmek için aile deneyimlerini yansıtmanın yanı sıra aileler inşa etmeye de hizmet eden aile içi iletişim kalıplarını incelememiz gerekmektedir (Galvin vd., 2014). Aile, birçok yönden insan iletişimini anlamada benzersiz bir bağlam olduğu için iletişim

üzerine yapılan çalışmalar, modern ailenin dinamiklerini anlama konusunda oldukça önemlidir. Bu önem sebebiyle teorisyenler, her ikisi de son derece geniş yelpazede yer alan ve herkesin, ne olduğunu bildiği ve tanımları konusunda herkesin farklı bir fikri bulunan “aile” ve “iletişim” terimlerini incelemek zorunda kalmaktadır (Koerner ve Fitzpatrick, 2002). Günümüzde aile, geniş anlamda, geçmiş bir tarihi, mevcut bir gerçekliği olan, karşılıklı olarak birbirini etkileyen ilişkilerden oluşan ve gelecek beklentisi olan, üyelerin, zorunlu olamamakla birlikte kalıtım, yasal evlilik bağları, evlat edinme veya kararlı gönüllü bağlarla birbirine bağlı olduğu bir grup insan olarak tanımlanmaktadır (Galvin vd., 2014).

Koruyucu aileler kritik bir toplumsal role hizmet etmelerine rağmen, koruyucu aile iletişim dinamikleri hakkında bilinenler oldukça sınırlıdır (Nelson ve Colaner, 2020). Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, hâlihazırda var olan aile sistemi ile etkileşim kurarak onun bir parçası haline gelmekte olup sistemin dengeyi ve sınırlarını koruyabilmesi, sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi açısından oldukça önemlidir (Tezel vd., 2018). Koruyucu çocuklar, koruyucu ebeveyn-çocuk etkileşimleri için bir arka plan işlevi gören yerleşik iletişim normları ve beklentileri olan bir eve girerler (Nelson ve Colaner, 2020). Bu noktada, ailenin iletişim dinamikleri ve çocuğun deneyimleri oldukça önemli rol oynamaktadır. Koruyucu ailelerdeki iletişimi anlamak için koruyucu ailenin önceden var olan iletişim ortamını göz önünde bulundurarak ailelerin öngörülebilir ve kalıplaşmış iletişim yolları gözlemlenmelidir (Koerner ve Fitzpatrick, 2002).

Çocuk belirli bir yaştaysa hem koruyucu aile hem de koruyucu çocuk, deneyimlenmiş iletişim örüntülerine sahiptir ve bu örüntülerin birbirlerine entegrasyonu, çocuğun, ailenin sistemine dâhil edilmesi, oluşan koruyucu ailenin amacına uygun ve çocuğun gelişimsel tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde sürmesine yardım edecektir. Çocukların birçoğu koruyucu ailesi ile olan ilişkisine önceki olumsuz bakım deneyimleriyle birlikte başlar ve bu durum koruyucu ailedeki ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kitiş ve

Söylemez, 2021). Koruyucu çocukların, koruma altına alınmadan önceki süreçte, terk edilme, kötü muamele ve/veya bağ kurabilme imkânından yoksun kalma gibi erken dönem deneyimleri, olumsuz benlik temsilleri geliştirme konusunda daha yüksek risk altında olmalarına neden olabilmektedir (Ackerman ve Dozier, 2005). Koruyucu ailelerin koruyucu çocuklara, sevgi ve şefkatlerini fiziksel ve sözlü olarak ifade etmeleri, çocuklar konuşmaya ihtiyaç duyduğunda ulaşılabilir olmaları, koruyucu çocukların ailenin bütünlüğünün tamamlayıcı bir üyesi olduklarını ve oldukları gibi koşulsuz olarak kabul edildiklerini göstermeleri, yani koruyucu çocuklara tutarlı sevgi ve destek mesajları sunmaları, çocukların daha olumlu bir benlik kavramını içselleştirmesini sağlayacaktır (Luke ve Coyne, 2008). Bu tarzdaki ebeveynlik yaklaşımları duygusal ihtiyaçlarını karşılama noktasında çocukları cesaretlendirecek, koşulsuz kabul edildiğinin farkında olan çocuklar ise daha güçlü kişiler arası ilişkiler geliştirebilecektir.

Koruyucu ebeveynleri çocuğun zorlayıcı davranışlarına rağmen ihtiyaçlarını doğru bir şekilde yorumlama becerisi ve çocuğa karşı koşulsuz kabul ile yaklaşması, koruyucu çocukla güvenli bir ilişki geliştirebilmeleri kritik öneme sahiptir (Stovall ve Dozier, 1998). Aile üyeliğinin desteklenmesi, uzun süreli koruyucu aile bakımındaki çocukların kimlik ve aidiyet duygusundan gelen güvenliği deneyimleme ihtiyacını karşılayacak ve entegrasyon sürecini hem koruyucu aile hem de koruyucu çocuk adına kolaylaştıracaktır (Schofield ve Beek, 2005).

Koruyucu aile sisteminde, ailelerin koruyucu aile olma süreçlerine bakıldığında, temelde başlangıç, ailenin koruyucu aile olmaya karar vermesi ve bunun akabinde resmi bir başvuru gerçekleştirmesi ile olmaktadır. 'Başvuru sonrasında meslek elemanlarınca aileye ilişkin sosyal incelemenin başlatılması; koruyucu aile olması uygun görülen ailelere gerekli kademe eğitimlerinin verilmesi; koruyucu çocuğun koruyucu aile yanında izinli kalmasıyla uyum sürecinin başlatılması; koruyucu aile sözleşmesinin imzalanması, izleme ve takip çalışmaları ile sürecin başlangıcı ve sonrası' şeklinde aşamalandırılabilir. Özellikle meslek

elemanı tarafından yapılan sosyal inceleme sürecinde ailenin iletişim dinamiklerinin iyi anlaşılması, koruyucu aile olma konusundaki motivasyonunun değerlendirilmesi, ailenin motivasyonlarını ve sürecin genelini meslek elemanına ya da akrabalarına/sosyal çevrelerine nasıl ifade ettiklerinin gözlemlenmesi oldukça önemlidir. Bu gözlemler sonucunda aile ihtiyacı olan alanlarda desteklenerek sürecin daha sağlıklı ilerlemesine katkı sağlanmaktadır.

Koruyucu Ailelerin Süreci Anlamlandırması

Koruyucu aile olmaya karar veren ve resmi bir başvuru yapmak amacıyla İl Müdürlüklerine gelen aileler ile yapılan ilk görüşmede genellikle, koruyucu aile adaylarının süreçle ilgili ‘bildikleri’, ‘bilmedikleri’ ve ‘yanlış bildikleri’ değerlendirilmekte ve koruyucu aile olma noktasındaki motivasyonlarının ne olduğu konusu üzerinde durulmaktadır. Bilmedikleri noktalarda gerekli bilgilendirmenin, yanlış bildikleri noktalarda da doğru bilgilendirmenin yapılması, daha sonra yapılacak olan kademe eğitimlerine bir hazırlık olarak karşımıza çıkmakta, ailenin süreci zihninde sağlıklı bir şekilde konumlandırmaya başlamasını sağlamanın da yollarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu nokta oldukça önemlidir çünkü eğer aile bilmediklerini öğrenemez, yanlış bildiklerini düzeltemez ve bu şekilde çocukla birlikte yaşamaya başlarsa büyük ihtimalle çocuk da koruyucu aileyle birlikte yaşama sürecini zihninde sağlıklı bir zemine oturtamayacaktır.

Koruyucu ailelik hem koruyucu ailenin hem de koruyucu çocuğun yaşamını değiştiren bir süreç olduğu için, koruyucu ailenin, koruyucu ailesi oldukları çocuğun hayatında nasıl bir yerde bulunduklarına ilişkin bilinç düzeyleri yüksek olması hizmetin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesinde önemlidir (Daşbaş, 2015). Ayrıca, ailenin biyolojik çocuğunun olup olmaması, ailenin yapısı, aile üyelerinin iletişim dinamikleri, koruyucu aile olma fikrine ebeveynler dışındaki üyelerin de bakışı, ailenin koruyucu aile olma kararının altında yatan motivasyonlar gibi faktörler de sürecin ilerleyişinin belirleyicileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruyucu ailelik süreci içerisinde koruyucu ailelerde en çok gözlemlenen durumlardan bir tanesi, hizmet modelinin temeldeki amacının zamanla ailelerin zihinlerinde değişmesidir. Bu hizmet modelinin temeldeki amacı, ‘biyolojik ailesi yanında herhangi bir sebeple bakımı sağlanamayan ve evlat edindirilemeyen çocukların, biyolojik ailenin yaşadığı kriz dönemi sonlanana kadar, çocuğun sıcak bir aile ortamında gelişimini sürdürmesi’ dir ve bu noktada aslında sürecin ne kadar süreceği konusunda bir belirsizlik vardır. Bu belirsizlik ailenin ve çocuğun aralarında gerçekleşecek bağı da etkilemektedir. Rasyonel anlamda koruyucu aileler ve çocuklardan beklenen, süreç hiç bitmeyecekmiş gibi birbirlerine bağlanmaları ve çocuk kısa süre içerisinde biyolojik ailesinin yanına dönecekmiş gibi de bir kopuşa hazır olmalarıdır. Fakat bu rasyonel beklenti birçok durumda karşılanamamakta, belki de insan ilişkilerinin doğasına uymamaktadır. Fakat yapılan izleme ve takip süreçlerinde bu durum, yani sürecin sonlanabileceği ihtimali hem koruyucu aileye hem de koruyucu çocuğa hatırlatılmaya çalışılır (Dursun vd., 2023). Bu hatırlatma, olası bir sonlanma sürecine karşı ailenin hazırlıklı olmasını sağlayarak çocuk ya da aile için travmatik olabilecek bir sürecin daha az duygusal hasarla atlatılmasına katkıda bulunur.

Koruyucu Çocukların Süreci Anlamlandırması

Koruma altına alınan çocuğun koruyucu ailelik sürecini anlamlandırabilmesi büyük oranda koruyucu ailenin süreci nasıl anlamlandığı ile bağlantılıdır. Kuruluş bakımına alındığı andan itibaren çocukların birçoğu bu hizmet modeli hakkında birtakım bilgiye maruz kalır. Bu, kuruluşta kalan diğer çocuklar aracılığıyla olabileceği gibi kuruluşta görev yapan sosyal çalışma görevlileri ya da bakım personelleri aracılığıyla, kuruluşlarca ve koruyucu aile birimlerince yapılan ortak etkinlikler yoluyla olabilmektedir. Maruz kalınan bu bilgiler en sonunda hem kuruluşta hem de koruyucu aile biriminde görevli meslek elemanlarınca, çocuk ve koruyucu ailenin uyum sürecinin başlatılmasından önce, çocuğa sade bir şekilde

anlatılmakta ve çocuğun herhangi bir kaygı ya da korku yaşamasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Çocuğun yaşı ve gelişim düzeyi, anlamlandırabileceği bilgi açısından önemli olmakla birlikte, koruyucu aile yanına yerleştikten sonra da bu anlamlandırma süreci devam etmektedir. Burada koruyucu aileye ve sürecin izleme ve takibini gerçekleştiren meslek elemanına düşen en önemli görevlerden biri hem yapılandırılmış hem de spontane ortamlarda çocuğa verecekleri sözel ve davranışsal mesajlarla, onun koruyucu ailenin bir üyesi olduğu, bu süreçteki rolünün edilgen bir rol olmadığı, verilen kararların hepsinde (eğer bu kararları verebilecek ya da fikir belirtebilecek yaştaysa) kendisinin de etkin bir rol oynadığı hissettirilmeli ve koruyucu aileye entegrasyonu sağlanmasıdır.

Çocuk, koruyucu aile ve başkalarının kurduğu iletişim sürecine, iletişimin mesaj gönderici öğeleri olan koruyucu aile üyelerinin; içlerinde bulundukları süreci, iletişimin mesajı alan karşı tarafı olan diğer kişilere anlatımını gözlemleyen bir üçüncü tarafı olarak dahil olmakta; kendisine meslek elemanı ya da koruyucu aile tarafından anlatılanlarla birlikte, bu şekilde kendiliğinden ve plansız gelişen süreçler sonrasında, içinde bulunduğu koruyucu ailelik sistemini zihninde bir yere konumlandırabilmektedir.

Çocuğun sistemden istenilen faydayı sağlamasının en önemli öncüllerinden birisi, sistemi zihninde sağlıklı bir şekilde konumlandırabilmesidir. Çocuğun bu konumlandırmayı yapabilmesi de çocuğa verilecek tutarlı mesajlarla mümkün olacaktır. Bu tutarlı mesajlar, çocuğa doğrudan bu sürecin anlatıldığı zamanlarla birlikte, çocuğun gözlemci olduğu ve sürecin koruyucu ebeveynler tarafından başkalarına anlatıldığı anlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu 'an'lar kendiliğinden ve plansız bir şekilde gelişebileceği gibi koruyucu aile tarafından yapılandırılmış bir şekilde de ortaya çıkarılabilirler. Günlük konuşmalar koruyucu ailelerin paylaşılan aile kimliğinin oluşumunu, koruyucu aile-çocuk ilişkisel yakınlığını ve

çocuğun psikolojik esnekliğini teşvik etmede hayati rollere hizmet etmektedir (Nelson ve Colaner, 2020).

Koruyucu Ailelerin Sahip Olması Gereken İletişim Stratejileri

Koruyucu aileler, koruyucu aile olduktan sonra kendilerini nasıl ifade edecekleri, süreci diğer insanlara hangi şekilde anlatacakları, aileye ilişkin bilgileri verirken nelere dikkat edecekleri konusunda desteklenmeli, sosyal çevresinden sıkça sorulacak sorular ve bu sorular verilecek yanıtlar noktasında güçlenmelidir. Özellikle kullanılan terimler ve ifadeler herhangi bir olumsuz duyguyu, olumsuz kültürel bir kodu çağrıştırmamalı, ailenin ya da sosyal çevresinin dikkat çeken böyle bir kullanımı varsa aile bu noktada bilgilendirilmelidir. İletişimin sağlıklı olması elzemdir çünkü, çalışmalar koruyucu ebeveyn-çocuk iletişiminin, paylaşılan aile kimliği, ilişkisel yakınlık ve çocuk psikolojik dayanıklılığı süreçleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymakta ve aile iletişim yönelimlerinin önemini altını çizerek koruyucu ailelerde açık iletişimin kritik rolünü vurgulamaktadır (Nelson ve Colaner, 2020). Örneğin koruma altındaki çocuğun biyolojik ailesinden bahsedilirken ‘Öz Aile’ kavramının kullanılması, çağrışım olarak hemen karşıt bir ifade olan ‘Üvey Aile’ kavramını hatırlatmakta ve sürecin negatif bir kelime ya da kültürel kod ile eşleştirilmesine yol açabilmektedir. Bu noktada ‘koruyucu aile’, ‘biyolojik aile’, ‘biyolojik çocuk’ ve ‘koruyucu çocuk’ gibi nötr ifadelerin kullanılması önemli iletişimsel ipuçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruyucu ailelerin, motivasyonlarını ve koruyucu aile olduktan sonra kendi ailelerini başka insanlara anlatırken kullandıkları dil ve kurdukları açık iletişim, sürecin çocuğun zihninde sağlıklı bir zemine oturtulmasının en kolay ve somut yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlat edinme ailelerinde, iletişim örüntülerinin bir parçası olarak gözlemlenen iletişimsel açıklık, koruyucu ailelerle koruyucu çocuklar arasındaki iletişimi değerlendirmede de kullanılmaktadır. Bu kavram koruyucu ailelerin, koruyucu çocuklarıyla koruyucu ailelik sürecine ilişkin konular ve duygulara ilişkin serbestçe diyalog kurmaya ne derece istekli

olduklarını ifade etmektedir (Nelson ve Colaner, 2020). Kurulan açık iletişim çocuk ve aile arasındaki bağı kuvvetlendirecek, süreci, çocuk adına daha kolay kavranabilir hale getirecektir.

Koruyucu aile ve koruyucu çocuk arasında gelişecek sağlıklı iletişim için önceliklerden bir tanesi, sağlıklı duygusal yakınlığın gerçekleşmesi ve bireyler arasında bir bağ oluşmasıdır. Bu durumun meydana gelebilmesi için koruyucu ailelerin çocuğa koşulsuz kabul ilkesiyle yaklaşan, kendilerini ve diğer insanları anlamlandırmalarına yardımcı olan, onlara kendilerini değerli hissettiren, özerkleşmelerine olanak sağlayan bir ebeveynlik yaklaşımı benimsemeleri önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Schofield ve Beek, 2005).

Aile, koruyucu çocuk tarafından kendisine sorulması muhtemel sorulara karşı zihinsel bir hazırlık yapmalı ve çocuğun süreci anlamlandırmasına katkı sağlayacak anlatılarla da süreci çocuk için kolaylaştırmalıdır. Deneyimlenen olayı sıralı olarak bölümlere ayıran, neden ve sonuçları açıklayan, duygulanım uyandıran, olaylardan anlamlar çıkaran, tutarlı ve hikâyedeki karakterlere sorumluluklar yükleyen anlatıların oluşturulmasının, ilişkilerin sona ermesi gibi duygusal veya travmatik olaylardan mustarip kişilere olayı anlamlandırmada ve olayla yüzleşmede yardımcı olduğu bilinmektedir (Kellas ve Manusov, 2003).

Dubois Comtois ve diğerlerinin yapmış olduğu bir çalışmada, 2015 yılında, 1-7 yaş arası çocuklara koruyucu aile olan aileler ile yaptıkları çalışmada, koruyucu ailelerin destekleyici ve etkileşimli iletişim tarzını benimsedikleri durumlarda koruyucu çocukların sosyal olarak daha uyumlu oldukları, koruyucu aile yanına yerleştirilmeden önceki zorlu yaşam koşullarına rağmen zorlukların üstesinden gelmeyi başarabildikleri, tersi durumlarda ise koruyucu çocukların daha fazla davranış problemi sergiledikleri bulunmuştur. Dolayısıyla, koruyucu aileler çocuklara yeterli duygusal destek sağlayamadığında, çocuklar içsel duygusal

durumlarını düzenlemek veya sıkıntı yaratan sorunlara uyarlanmış çözümler bulmak için koruyucu ebeveynlerine güvenmeyi öğrenememekte, bu durum da, duygusal ve davranışsal sorunların gelişmesine, sürdürülmesine veya şiddetlenmesine katkıda bulunabilmektedir (Dubois Comtois vd., 2015). Ayrıca uzlaşma özelliği yüksek olan koruyucu ebeveynler sevecenlik, bağışlayıcılık, cömertlik, naziklik, hoşgörülülük ve güven vericilik özellikleri ön plana çıkan bireyler oldukları için bu özelliklere sahip koruyucu ebeveynler ile koruyucu çocuk arasında kurulacak iletişimde oldukça önemli destekleyici faktörlerdir (Yiğitoğlu vd., 2020).

Koruyucu çocukla benzer yaş ve cinsiyette biyolojik çocuk bulunması durumlarında, ailenin çocukların benzer ihtiyaçlarına aynı anda cevap verememesi hem çocukların birbirleri ile hem de ebeveynleri ile aralarındaki ilişkiye zarar verebilmektedir (Daşbaşı, 2015). Bazı ailelerde, koruma altındaki çocuklara gereğinden fazla ilgi gösterilmesi, onlara sürekli pozitif ayrımcılık yapılması vb. durumlar özellikle koruyucu çocukla yakın yaş grubundaki biyolojik çocuklar ile koruma altındaki çocuklar arasındaki iletişimin bozulmasına, hem koruyucu çocuğun hem de biyolojik çocukların süreç içerisinde zarar görmesine neden olabilmektedir. Ailenin bu durumun bilincinde olması ve koruyucu çocuk ve biyolojik çocuklarla olan iletişimini bu ekseninde yapılandırması, gerektiği durumlarda destek alma noktasında istekli olması, çocuklar arasındaki etkileşimsel süreçleri iyi gözlemleyebilme becerilerine sahip olması gibi beceriler sürecin yönetimi açısından önemli noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruyucu Ailelerin Temel Motivasyonları ve Sınır Koyabilme Becerileri

Koruyucu ebeveynlerin, koruyucu aile olma kararlarını almalarının altında yatan temel motivasyon ve bu motivasyonun koruyucu aile-koruyucu çocuk ilişkisindeki tezahürü oldukça önemlidir. Özellikle sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilemeyen bağlanma tarzları, çocuğun sosyal gelişimine zarar verebilmekte, arkadaş ilişkileri, otorite ile olan etkileşimleri,

yaşları ilerlediği zaman romantik ilişkileri üzerinde olumsuz etkilere sebep olabilmektedir (Bowlby, 1999). Temelde bakıldığında birçok koruyucu ailenin ‘bir çocuğun hayatına dokunmak’, ‘bir çocuğa sıcak bir aile ortamı sunabilmek’, ‘bir çocuğun yüzünü güldürmek’, ‘bir çocuğu hayata kazandırmak’, ‘yardıma ihtiyacı olan bir çocuğa yardım etmek’, ‘yalnızlık çekmemek’, ‘biyolojik çocuklarının olamaması’ gibi motivasyonları olduğu görülmektedir (Bilican Gökkaya, 2014; Tezel vd., 2018).

Bunun dışında bazı durumlarda biyolojik çocuğu olmayan ailelerin de yaşadıkları çocuk hasretini koruyucu aile olarak gidermeye çalıştıkları görülebilmektedir. Bu motivasyonların hepsi kendi bağlamında geçerli ve makul motivasyonlar olmakla birlikte bazı durumlarda, örneğin çocuk-ebeveyn ilişkisinde sürekli çocuğa ‘acıyarak yaklaşmak’ ya da uzun süren çocuk hasreti sonrasında çocuğa sınır koyma noktasında isteksiz ya da yetersiz kalmak, çocuk için sürekli pozitif ayrımcılık yapmak ya da beklemek gibi temaların ön plana çıkması çocuğun diğer ilişki alanlarında da sorun yaşamasına sebep olmakta ve sürecin çocuğun yararına ilerlemesi ilkesi ile çatışmaktadır.

Koruma Altındaki Çocuk, Biyolojik Aile ve Koruyucu Aile Üçgeninde İletişim

Koruma altına alınan çocukların biyolojik aileleriyle birlikte yaşadıkları dönemlerde deneyimledikleri yaşantılar herhangi bir şiddet ya da ihmal olayının yaşanmadığı durumlardan, fiziksel ya da cinsel şiddet veya istismar gibi travmatik deneyimlere kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkabilmektedir. Bu nedenle, çocukların biyolojik aile bağları, koruma altına alınmaları sürecinde ilgili meslek elemanları ile ilk temaslarından itibaren iyi değerlendirilmeli ve sürecin sağlıklı yönetilmesine ilişkin gerekli planlamalar yapılmalıdır.

Koruma altına alınan çocukların biyolojik aileleri ile olan ilişkileri hem kuruluş bakımı sürecinde hem de koruyucu aile yanına yerleştirildiklerinde, bu ilişkilerin çocuğu nasıl etkilediği değerlendirilerek yapılandırılmalıdır. Biyolojik aile ile görüşme süreci yani görüşmelerin sıklığı ve süresi, görüşmenin gerçekleştirildiği mekân; çocuğun korunmaya

alınma sebebi, koruma altında geçirdiği süre ve çocuğun koruyucu ailesiyle ilişkisi gibi birçok dinamikten etkilenmekte olup görüşmeler tüm bu dinamikler göz önünde tutularak organize edilmelidir (Certel, 2024).

Çoğu zaman çocuğun biyolojik ailesi ile olan bağları, koruma altına alınmadan önceki deneyimleri, biyolojik ailesi ile olan ilişkisi ve biyolojik ailenin durumu gibi faktörler, çocuğun yararlandırılacağı hizmet modelinin belirleyicilerinden bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ülkemizde, koruyucu ailelik sistemi ve evlat edindirme sistemlerinin birbiri ile karıştırılması, biyolojik ailelerin, çocuklarının koruyucu aile yanına yerleştirildiğini öğrenmeleri sürecinde tepkisel yaklaşımlarına neden olabildiği için durum, biyolojik ailelere de net ve açık bir şekilde anlatılmalı, onların da süreci zihinlerinde anlamlandırabilmeleri sağlanmalıdır. Bazı biyolojik aileler bu süreci çocuklarını göremeyecekleri, onunla iletişim kuramayacakları ve çocuklarının kendi nüfuslarından silineceği şeklinde yorumlayabilmekte ve bu durum süreci kavrayabilmelerini zorlaştırmaktadır.

Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesinin ardından, koruyucu aile biriminde dosyanın takibinden sorumlu olan meslek elemanının, biyolojik aile ile iletişim kurarak aileyi; çocuğu, koruyucu aile hizmeti ve sürecin nasıl yürütüleceği konusunda bilgilendirmesi, biyolojik ailenin durumu kabulünü ve iş birliğine açık hale gelmesini kolaylaştırmaktadır. Koruyucu ailelik hizmetinin üçayaklı bir sac olarak değerlendirilmesi durumunda bu sacayakları olan biyolojik aile, koruyucu aile ve koruma altındaki çocuğun, sürecin ne olduğunu anlaması, nasıl yürütüleceğini bilmesi, sorumlulukları ve yükümlülükleri konusunda bilinçli olması hizmet modelinin odağı olan ‘çocuğun yararı’ noktasının en önemli sağlayıcılarından. Sürecin her üç tarafı ile yapılan farklı araştırmalar da göstermektedir ki çocuğun biyolojik ailesiyle görüşmelerinin profesyoneller tarafından organize edilmesi, takip edilmesi, görüşmelerin düzenli gerçekleştirilmesi ve bütün tarafların uzmanlardan destek

alması görüşme süreçlerinin çocuk açısından mümkün olan en yararlı haliyle uygulanmasını sağlamaktadır (Certel, 2024; Üstüner vd., 2005).

Biyolojik aile ve çocuk arasında gerçekleştirilen görüşmeler, çocuğun biyolojik ailesi ile kuracağı güçlü bağlarla ilişkili olmasının yanında bazı durumlarda çocukta sadakat çatışmasına ve koruyucu aile ile geliştireceği bağların zayıf kalmasına da sebep olabileceği için bu görüşmelerin uzman tarafından organize edilmesi önemlidir (Leathers, 2003). Bu durum, sürecin akraba koruyucu aileler ve akraba olmayan koruyucu aileler ile yürütülmesine bağlı olarak farklılaşabilmekte, meslek elemanının, akraba koruyucu ailelik modelinde, biyolojik ailelerin, koruyucu aile yanında kalan çocuğa erişimini kontrol etme çabalarını zorlaştırabilmekte ve denetimsiz ebeveyn ziyaretlerine sebep olabilmektedir (Bass vd., 2004). Ayrıca biyolojik ailelerin, görüşmeler öncesinde bilgilendirilmeleri, çocuğa ‘seni kısa süre sonra yanıma alacağım’, ‘birkaç ay sonra benim yanımda yaşamaya başlayacaksın’ gibi taahhütlerde bulunmamaları gerekmektedir. Çocuğun böyle bir beklenti içine sokulması, koruyucu aile yanındaki sürece zarar vermektedir.

Çocuğun biyolojik ailesi ile olan iletişimi ve etkileşimi, biyolojik ailenin sürece bakışı; başvuru için İl Müdürlüklerine gelen koruyucu ailelerin en önemli korkularından bir tanesi olarak karşımıza çıkabilen ‘biyolojik ailenin kendilerini bulması, kendilerine karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesi’ gibi durumlar göz önüne alındığında, sürecin gidişatını olumlu ya da olumsuz etkileme potansiyeline sahip bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu hizmet modelinde koruyucu aile ve biyolojik ailenin birbirlerini tanıması, birbirleri ile bir araya gelmesi konusu çocuğun yararı ilkesi ekseninde, koruma altındaki çocuğun dosyasını takip eden meslek elemanının yapacağı değerlendirmeler doğrultusunda değişebilmekte fakat aileler arasında meslek elemanının bilgisi dışında iletişim kurulmaması gerekmektedir.

Koruma altındaki çocukların koruma altına alınma nedenleri, çocuğun koruma altında bulunduğu süreçte biyolojik ailesi ile kuracağı iletişimin bir belirleyicisi olarak karşımıza çıkmakta olup biyolojik ailesi ile düzenli görüşmeler gerçekleştiren çocuklar davranışsal anlamda daha az sorun yaşamaktadır (Üstüner vd., 2005). Ayrıca, çocuğun koruyucu ailelik sürecinin sonlandırılarak biyolojik ailesinin yanına dönmesi durumunda, biyolojik aile görüştürmeleri boyunca biyolojik ailenin geliştirilmesi gereken yönlerinin tespit edilmesi, sosyal ağlarının güçlendirilmesi, ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi gibi unsurlar çocuğun biyolojik ailesi ile yaşamaya başlaması sürecinde sorun yaşamaması adına önemli olup meslek elemanının gözlemleri bu duruma aileyi ve çocuğu hazırlama noktasında gereklidir (Balsells vd., 2015). Biyolojik aile görüştürmeleri boyunca biyolojik aileyi tanıyan, zayıf ve güçlü yönlerini belirleyebilen meslek elemanı, çocuğu ve koruyucu aileyi, olası bir biyolojik aileye dönüş sürecine daha kolay hazırlayabilecek ve süreci daha kolay yönetebilecektir.

Sonuç

Koruyucu aile ve koruyucu çocuğun uyum sürecinin başladığı ilk temas anından koruyucu ailelik sürecinin herhangi bir şekilde sonlandığı zamana kadar geçen tüm süreç değerlendirildiğinde, iletişim becerileri, ilişkinin sağlıklı yürütülebilmesindeki en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Oldukça zor ve bazen sabır gerektiren koruyucu ebeveynlik, sürecin bütün dinamiklerini fark ederek gerek doğal akışında gerekse yapılandırılmış şekillerde bu dinamikleri yönetebilmeyi ve ailenin tüm bireylerine katkı sağlayıcı bir ilişki ağının oluşmasını sağlama yeteneklerini gerektirmektedir. Bu yeteneklerin en önemlisi de iletişim becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürecin iyi yönetilmesi, sistemin tüm sacayaklarının iletişim anlamında güçlendirilmesi, çocuğun koruyucu aile sisteminin içerisine sağlıklı gelişimine katkı sağlayacak, koruyucu ailenin, koruyucu çocuğun ve biyolojik ailenin süreci zihinlerinde sağlıklı bir zemine konumlandırmalarına yardımcı olacaktır.

Tüm bu süreçler birlikte değerlendirildiğinde çocukların olumlu bir benlik oluşturmaları, sağlıklı bir kimlik geliştirmesi, psikolojik ve sosyal iyi oluşu sağlanabilecek ve kendi ayakları üzerinde durabilen, bağımsız bireyler olarak toplumsal hayata hazırlanmaları kolaylaşacaktır. Kurulan güzel bağlar, geliştirilen sağlıklı iletişim örüntüleri hem sonucun güzel olmasını hem de sürecin güzel olmasını sağlayacak ve hizmet modelin en temel amacının ortaya çıkmasını kolaylaştıracaktır.

Çıkar Çatışması ve Etik Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir. Bu araştırma çalışması, araştırma yayın etiğine uygundur. IStL'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

Yazarlık Katkı Beyanı

Yazar 1: Araştırma, Kaynaklar, Yazım-orijinal taslak. **Yazar 2:** Denetim ve Doğrulama.

KAYNAKÇA

- Ackerman, J. P., & Dozier, M. (2005). The influence of foster parent investment on children's representations of self and attachment figures. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(5), 507-520. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2005.06.003>
- Aycul, M. (2019). Korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişiminde çocuk evlerinin rolü (sakarya örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Balsells, M. À., Pastor, C., Mateos, A., Vaquero, E., & Urrea, A. (2015). Exploring the needs of parents for achieving reunification: The views of foster children, birth family and social workers in Spain. *Children and Youth Services Review*, 48, 159-166. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.12.016>
- Bass, S., Shields, M. K., & Behrman, R. E. (2004). Children, Families, and Foster Care: Analysis and Recommendations. *The Future of Children*, 14(1), 4. <https://doi.org/10.2307/1602752>

- Bilican Gökkaya, V. (2014). Ailelerin, koruyucu aile olma nedenleri (Sivas ili örneği). *International Journal of Human Sciences / Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 603-620. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2733>
- Bowlby, J. (1999). *Attachment and loss* (2nd ed). Basic Books.
- Certel, N. (2024). Koruyucu Aile Modeli Uygulamalarında Biyolojik Ailelerin Yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(2), 349-364. <https://doi.org/10.33417/tsh.1355646>
- Çetin, H. ve Demirel, B. (2024). Sosyal hizmet uzmanlarının bakış açısıyla çocuk koruma ve bakım politikalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 11(105), 650-664.
- Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2022). Resmi Gazete, 31945, 06.09.2022.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmi Gazete, 5395, 03.07.2005.
- Doğan, R. (2013). Bir koruma tedbiri olarak koruyucu aile kurumu ve koruyucu aile yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 145-170.
- Dubois-Comtois, K., Bernier, A., Tarabulsky, G. M., Cyr, C., St-Laurent, D., Lanctôt, A.-S., St-Onge, J., Moss, E., & Béliveau, M.-J. (2015). Behavior problems of children in foster care: Associations with foster mothers' representations, commitment, and the quality of mother-child interaction. *Child Abuse & Neglect*, 48, 119-130. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.06.009>
- Dursun, Y., Ayaz, A. M. B., Çelebi, N. B., Şişmanlar, Ş. G., & Coşkun, A. (2023). Koruyucu Aileden Biyolojik Aileye Dönüş Olgu Sunumu, 04(01).
- Evirgen G. N., & Gözün Kahraman, Ö. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2446-2454. doi: 10.17218/hititsosbil.417456
- Kellas, J. K., & Manusov, V. (2003). What's in a Story? The Relationship Between Narrative Completeness and Adjustment to Relationship Dissolution. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(3), 285-307. <https://doi.org/10.1177/0265407503020003002>
- Kitiş, S., & Söylemez, Y. (2021). Kalpten Bir Ev: Koruyucu Aile Müdahale Programının Çocuk ve Ebeveynler Üzerindeki Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 729-753. <https://doi.org/10.33417/tsh.794922>

- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002). Toward a Theory of Family Communication. *Communication Theory*, 12(1), 70-91. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00260.x>
- Korkmaz, B. C. & Demiryürek, Y. B., (2025). Türkiye’de çocuk bakım kuruluş modellerine güncel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 36(2), 299- 320. <https://doi.org/10.33417/tsh.1547827>
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). Resmi Gazete, 28497, 14.12.2012.
- Leathers, S. J. (2003). Parental Visiting, Conflicting Allegiances, and Emotional and Behavioral Problems Among Foster Children*. *Family Relations*, 52(1), 53-63. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2003.00053.x>
- Luke, N., & Coyne, S. M. (2008). Fostering self-esteem: Exploring adult recollections on the influence of foster parents. *Child & Family Social Work*, 13(4), 402-410. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00565.x>
- Nelson, L. R., & Colaner, C. W. (2020). Fostering “Family”: Communication Orientations in the Foster Parent-Child Relationship. *Western Journal of Communication*, 84(4), 476-498. <https://doi.org/10.1080/10570314.2020.1734231>
- Önen, S. M. & Ozan, M. S. (2019). Sosyal hizmetler bağlamında çocukların korunması: çocuk hizmetlerinin incelenmesi, 3. uluslararası sosyoloji ve ekonomi kongresi tam metin kitabı içinde (s. 256-265). Malatya.
- Özkan, İ. & Özyürek, A. (2025), “Mizaç Temelli Eğitim Programının Çocukların Problem Davranışları ve Anne-Çocuk İletişimine Etkisinin İncelenmesi”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (38): s. 1-18. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1433016>
- Öztürk, E. (2018). Çocuk evleri sitesinde çalışan bakım elemanlarının problem çözme becerileri, öğrenilmiş güçlülük ve çocuk sevme düzeyleri arasındaki ilişki (ankara ili örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Pür, A. & Köroğlu, C. Z. (2025). Ebeveyn tutumlarının çocukluk dönemi psikososyal gelişime etkileri: sağlık tedbiri alan çocuklar üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 5(1), 66-80.
- Sağlam, Z. (2023). Aile odaklı hizmet modeli olarak koruyucu aile uygulaması. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Schofield, G., & Beek, M. (2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3-26. <https://doi.org/10.1080/14616730500049019>

- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği. (2013). Resmi Gazete, 28554, 09.02.2013.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). Resmi Gazete, 2828, 24.05.1983.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2015). Resmi Gazete, 29284, 03.03.2015.
- Stovall, K. C., & Dozier, M. (1998). Infants in Foster Care: An Attachment Theory Perspective. *Adoption Quarterly*, 2(1), 55-88. https://doi.org/10.1300/J145v02n01_05
- Şahin, S. & Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 5566. <https://doi.org/10.1501/Asbd00000000029>
- Tezel, Z., Demirel, B., & Kaya, Z. Ş. (2018). Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi. 19(43). *Türk Medeni Kanunu*. (2001). Resmi Gazete, 4721, 22.11.2001.
- Uyanık, D., & Dinçer, F. Ç. (2025). Okul öncesi öğretmenlerinin şiddetsiz iletişim kullanmaya ilişkin görüşleri: Fenomenolojik bir çalışma. *Yaşadıkça Eğitim*, 39(1), 76–97. <https://doi.org/10.33308/26674874.2025391788>
- Üstüner, S., Erol, N., & Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- Yıldız, L. (2024). Yükleriyle olgunlaşmış çocuklar, duygusal değerleriyle evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetleri. *Morena Yayınevi*.
- Yığıtoğlu, G., Vural, B., & Körükçü, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1417-1436. <https://doi.org/10.33417/tsh.722555>